

Yaşar Karaaslan: Kuşaklar boyu süren direniş

Posted on 28/02/2018

20. yüzyıl başlarında Harput/Palu'da ağanın zulmüne karşı başkaldıran, ağaya haddini bildiren Reşit ailesinin, yani Guyumciyan ailesinin onurlu yaşam direnişi, 1915 Seyfo/Soykırım sırasında Turabdin Midyat, Ayn-Werdo, Enhil ve Şveşke'de de devam etti.

Reşit ve eşi Sade'nin yedi erkek, bir kız çocuğu vardır. Harput Palu'da demircilik sanatına sahip olmaları nedeni ile imkânları ve sosyal yaşamları gayet iyidir. Bölgede yaşayan insanlarla, çevre köylerle ve Kürt kesimiyle de iyi ilişkileri vardır.



Tabii bu dönemlerde, denebilir ki Harput, Batı Ermenistan'ın bilim, ilim, edebiyat, kültür, sanat ve entellektüel açıdan en gözde şehri, Türkiye genelinde sayılı merkezlerden biriydi. Harput'ta bulunan kolejlerin eğitim-öğretim düzeyi günümüzün üniversitelerini geride bırakıyordu. Ermeni ve Süryani aydınlarının çoğu bu kolejlerde okumuştular. Aynı zamanda mimari güzelliği, bağları bahçeleri, sanatı, zanaatkârı, medeniyeti, temizliği ve güzelliğiyle günümüzün Paris, Beyrut veya Stockholm'unu andırıyordu.

Ancak Osmanlı'nın tepesindeki İttihat Terakki yönetiminin Ermeni, Rum ve Asuri/Süryani/Keldani Hıristiyan halklarına uyguladığı 1915 Seyfo/Soykırım döneminde en çok üzerine gidilen, her yönüyle harabeye çevrilen merkezlerden biri de Harput oldu.

Bu dönemde İttihat Terakki yönetimi bölgede yaşayan işbirlikçi Kürt aşiretlerine çeşitli vaatlerde bulunarak ve dini propagandalar üzerinden onları kışkırtarak Hıristiyanlara karşı baskı, dayatma ve saldırıları yoğunlaştırdı. Devlet yönetiminin çirkin yönlendirmelerine alet olan dönemin bazı işbirlikçi Kürt kesimlerinin tavrı ahlâk sınırlarını aşan saldırılara dönüşüyor ve daha düne kadar birbirine dost olan iki halk arasındaki tarihi ilişkilerin bozulmasına neden oluyordu. İşbirlikçi olan devlet koruması altında mazluma dilediği gibi saldırıyordu.

Nasıl ki günümüzde bazı işbirlikçi Kürtlerin korucu, ajan-provokatör veya din adına Hizbi-kontra, Hüdapar gibi yapılarda örgütlenerek devletle ortak hareket edip özgürlüğü için mücadele eden onurlu Kürt halkına karşı saldırması ve savaşması gibi...

Palu'da işbirlikçi ağanın zulmüne karşı direniş

Devlet yöneticilerinin bu yönlendirmeleri ve kışkırtmaları sonucu ağanın Ermenilere karşı tavrı giderek kötüleşmişti. Ağanın oğlu Reşit'in kızını zorla kaçırmak için fırsat kolluyordu, çünkü kız ona yüz vermiyordu. Kız, yedi erkek kardeşin tek kız kardeşi olduğu ve böyle bir durumda kardeşlerinin ne tepki vereceğini tahmin ettiği için, başlarına bir bela gelmesin diye durumu onlardan gizlemeye çalışıyordu. Ancak Hıristiyan halkları köle olarak gören zihniyete sahip ağanın oğlu kızı iyice zorlamaya başlamıştı. Bu zorlama neticesinde kız durumu kardeşlerine bildirdi. Erkek kardeşleri ağanın oğluna güzel bir pusuyu hazırladılar. Ağanın oğlu, çakalın tuzağa girmesi gibi, pusuya düştü ve hak ettiğini buldu...

Tabii bu durumun duyulması halinde ahlâksız ağanın, etrafında ne kadar işbirlikçi varsa hepsini toplayıp kendilerine saldırarak katliam yapacağını iyi bilen Reşit ailesi, ağanın oğlunu pusuya düşürmeden önce bu bölgeden kaçma planını da yapmıştı, zaten başka hiçbir çareleri de yoktu. Her ne kadar insanın emek verdiği toprakları terk etmesi çok zor olsa da, onurunu korumak için zulme karşı gelmesi ve zalime haddini bildirmesi de bir o kadar güzel ve gurur vericidir...

Turabdin'deki Süryani direnişinde oynadıkları büyük rol

Bunu düşünen bütün aile Diyarbakır'da bulunan amcaoğullarının yanına gitti. Onlar da Palu'daki işbirlikçi ve zalim ağa ve aşiretinin onlara ulaşamaması ve zarar vermemesi için Mezopotamya'nın Turabdin merkezine yerleşmelerini önerdiler. Böylece aile bireyleri Turabdin'in Hasaneyf, Kerboran, Nusaybin, Nusaybin'in Mağare köyü, Kamışlo, Beth-Sorino ve Bakisyan gibi köy ve kasabalara giderek dağınık bir halde yerleşti. Reşit'in yerleştiği yer Bakisyan köyüydü.

Bir keresinde Reşit'in oğlu İsa ve İsa'nın oğlu Musa, Seyfo'dan önce devlet güçleri tarafından Ermeni oldukları için kaldıkları handa tutuklanmış ve götürülmek istenmişti. Kürt dostları M. Şerif onları devletin elinden almayı ve kurtarmayı başarmıştı.

Yaşadıkları zulümler nedeniyle Reşit'in oğlu İsa ile onun oğlu Musa, 1915 Seyfo/Soykırım döneminde Turabdin bölgesindeki direnişlere aktif olarak katıldılar ve önderlik ettiler. Midyat direnişisi sırasında, tarihi birkaç bin yıllık olan ve bir labirent gibi tünellerle dolu Adokaların mağaralarında Süryanilerle birlikte Osmanlı askerlerine ve Kürt işbirlikçilerine karşı yoğun çatışmalara girdiler. Adokaların mağaralarında birkaç gün süren çatışmalar esnasında, devletin esir aldığı silahsız Süryanileri nasıl hunharca öldürdüğüne tanık oldular. Bu baba-oğul, çatışmalar sırasında Osmanlı askerlerinin üzerinde bulunan iyi silahlara el koyarak bunlarla Süryani sivil insanları, kadınları, kızları ve çocukları korudular. İyi nişancı ve cesur olduklarından, iyi konumlanmış Osmanlı suikastçilerini ortadan kaldırdılar ve işbirlikçi Kürtlere Midyat'ta büyük darbeler vurdular.

1895-1896 yıllarındaki Ermeni katliamını ve 1909 Adana katliamını da yaşamış olan İsa, ilerleyen yıllarda bu mağaralarda nasıl direndiklerini yakınlarına şöyle anlatıyordu: "Biz tünele girdik, iyi bir savunma pozisyonundaydık. Buraya gelenler içeri girmek için mecburen ışık yakıyordu, biz de yakılan ışığa nişan alıp düşmanı yere seriyorduk. Her ışık yakarı, girmek isteyen düşürdük. Bir ara baktık mermilerimiz azaldı. Onlar yoğun bir saldırı

başlattılar. Işık yanarken oğlum Musa yanımdan fırlayarak ışığa doğru koştu. Bir silah patladı, ateş söndü ve insanlar yere yığıldı. Musa gitti dedim... Mecbur kaldım, Musa diye bağırdım, ses verdi, artık tünelden çıkabilirdik. Dışarda Musa'ya baktım, kan revan içindeydi, 'yaralandın' dedim. 'Evet, biraz yaralandım, yalnız onu yıktım, güzel bir silah aldım, bir de üzerinde mermi var. Bu modern bir silahtır' dedi."

Daha sonra kuşatmayı yarmayı başardılar ve grup olarak dağlık Kerşaf yolundan Masno dağına ulaştılar ve orada bir mola verdiler. Burada adına "Mahsarto" denilen ve kuyuya benzer su havuzundan su içtiler, biraz dinlendiler ve etrafta buldukları sebze ve meyvelerden yediler. Aç susuz üç gün üç gece boyunca Midyat'ta çatışmışlar ve bitkin düşmüşlerdi. Böylece birkaç günlük açlıklarını buldukları sebze ve meyvelerle gidermeye çalıştılar.

Buldukları arazi Süryanilere aitti. Burada adamlardan biri, gayet hümanist, güzel ve ahlaki duygularla, saf bir şekilde, "Şimdi biz bu sebzeleri yiyoruz, ama bunların arasında gelecek yıl ekecekleri tohumluklar da vardı, onları da yedik" diyor hayıflanarak. Musa, "Halkımızın tümü öldürülüyor, sen tohumluk sebzeyi soruyorsun" diye cevaplıyor onu. İşte insan o zor koşullarda, açlığını gidermek için mecburen tarladan kopardığı acur, kavun veya karpuz ne varsa yiyecek, verdiği o basit zararı dahi düşünüyor ve kendini suçlu hissediyor... Zaten o direnişçi insanlar o koşullarda olmasa, hayatta bostana, bağa ve bahçeye girmeye tenezzül etmez.

Osmanlıyı yöneten İttihat Terakki ve işbirlikçi kesimler ise, Süryani, Kürt ve Ezidilerin yaşadığı üçgen şeklindeki bu coğrafyaya girip insan, mal, mülk ve değer bırakmadılar... Bir de yaptıkları vahşet, ahlâksızlık ve soykırım ile iftihar ettiler ve hâlâ da ediyorlar...

İsa, Musa ve beraberlerindeki Süryani direnişçiler buradan Enhil köyüne gittiler. Masno dağında mola verdikleri esnada, gece karanlığında, Musa'nın elinde bulunan iyi marka tüfeğin çubuğu (namlusu ya da dipçiği) su içtikleri kaya oyuğunun yanında düşüyor, ancak Enhil köyüne vardıklarında çubuğun düştüğünü fark ediyor. Birkaç günlük kıran kırana

savaş ve o kadar yol yorgunluğundan sonra, tüfek bu haliyle işe yaramaz diye, Musa yanına birkaç kişi alarak geri dönüyor mola yerine. Kısa bir aramadan sonra tüfeğin parçasını buluyorlar ve hemen hızla Enhil'e geri geliyorlar. (Bilmeyenler için Midyat ile Enhil'in arasındaki mesafenin 10 kilometreden fazla olduğunu, Masno dağının ise bu yolun ortasında bulunduğunu belirtelim.) Doğru düzgün dinlenmeye bile fırsat bulamadan oradaki Süryanilerle birlikte yerel işbirlikçi güçlerin saldırılarına karşı Enhil'i savundular ve kahramanca savaştılar.

İsa, Ayn-Wardo'ya yönelik soykırım saldırısını duyunca, oğlu Musa ile birlikte, yöredeki köylerden 250 kişiden oluşan Süryani direnişçi grubunu hazırlayıp, misilleme olarak Mor Evgin-Suriye arasında kalan Şveşke köyüne saldırıya geçti. Burada Süryani köylere saldıran ve katliama ortak olanları vurdular, kadınlara ve çocuklara ise dokunmadılar; sadece beraberlerinde köyün hayvanlarını getirip, tüm direnişçilere, alanda bulunan köylere dağıttılar. Çünkü hem savaştan dolayı kuşatma altında olan yerlerde lojistik imkânları çok azdı, hem de var olanlar saldırganlar tarafından yağmalanıyordu. Bu şekilde az da olsa lojistik ihtiyaçlarını gidermiş oldular.

Bu eylemin askeri sorumlusu İsa'ydı. 250 direnişçi kendisine saygı duyar, söylediklerine itaat ederdi. İsa, oğlu Musa ile birlikte buldukları alanlarda cesaretleri ile kendilerine güven duyulmasını sağladılar. Böylesi dönemlerde güven veren insanlar topluma öncü olabilirler. İsa ve oğlu Musa'nın bu yiğitliği ilerleyen dönemde aileye manevi bir miras olarak kaldı.

Yiğit İsa'nın yiğit eşi Nisane

Osmanlı devletiyle hareket eden yerel işbirlikçiler, tanıdıkları bazı esirleri "istisna" sahiplerine vermeye çalışıyorlardı. İsa'nın Seyfo'da yaralanan eşi Nisane de işbirlikçilerin elinde esirdi ve eşine teslim edilmek isteniyordu. "Sana söz veriyoruz, öldürmeyeceğiz, seni

İsa'nın yanına götüreceğiz" demelerine rağmen, Nisane onlara güvenmiyor ve onurlu bir tavırla, "Siz beni esirlerin yanından alıp sonra bana saldıracaksınız, ben İsa'ya laf getirtmem, öldüreceksiniz öldürün" diyordu. Yarası çok ağır ve çok kan kaybetmiş olan Nisane, böylece o manevi gururuyla hayata gözlerini kapıyor ve 1915 Seyfo şehitlerine katılıyordu.

Aslında Nisane ile konuşan ve ona bu teklifi yapan işbirlikçi doğruyu söylüyordu, onu gerçekten İsa'ya teslim edecekti. İsa'dan korktuğu için ona bir iyilikte bulunmak istiyordu, çünkü ne de olsa Seyfo bittikten sonra hep yüz yüze bakacaklardı. İsa 1915 Soykırımında eşi Nisane'yi, bir de küçük bir kızını kaybetti.

İsa Midyat'tan geçirilen Ermeni tehcir kabilelerinin yaşadığı zulme tanık olmuş ve bundan çok etkilenmişti. Bunu şu sözlerle ifade ediyordu: "Bir parça ekmek, bir bardak su için yalvarıyorlardı, askerler ise onlara eziyet, zulüm ve işkence ediyordu. Midyat'tan geçen Ermeni tehcir kabilelerinden geriye ölenlerin cesetleri kalıyordu. Osmanlı askerleri ve işbirlikçi kesimlerin daha önce barbarca öldürdükleri Süryanilerinki de bunlara eklenince, Midyat sokakları üst üste yığılmış insan cesetleriyle dolmuştu."

Baba-oğul 1915'teki Seyfo'dan sonra, Turabdin'de kuyumculuk sanatlarına devam ettiler. Seyfo dönemi boyunca Harput cezaevinde Haverki Aşiret Konfederasyonu liderleri Ali Batte, Çelebi Ağa ve Haco Ağa ile tutuklu bulunan Şemun Hanne Haydo, İsa'nın Seyfo'da sergilediği yiğitliği duyunca, ona, dostlarının aracılığıyla Seyfo'da kocasını kaybeden kendi kız kardeşiyle hayatını birleştirmesini öneriyor. Bunun üzerine İsa Kürt dostları ile birlikte Saro'nun yanına gidiyor, görüşüyor ve birlikte yaşamaya, hayatlarını birleştirmeye karar veriyorlar.

Osmanlıyı yöneten İttihat Terakki Haverki Aşiret Konfederasyonu liderlerini 1915 Seyfo/Soykırım dönemi boyunca bilinçli olarak içerde tutmuştu, çünkü bu insanların o koşullarda dışarda olması halinde bölgedeki gelişmelerin farklı olacağını, devlete karşı etkili bir direnişe geçeceklerini biliyordu. Mütarekeden sonra, 1919 yılında, bu insanlar Harput

cezaevinden kaçtılar ve İttihat Terakki geleneğini devam ettiren dönemin devletine isyan başlattılar. Haverki Aşiret Konfederasyonu liderleri devlete karşı hep onurluca tavır aldılar, dik durdular. Dağsüri Aşiret Konfederasyonu ise hep devletin yanında yer aldı.

Şemun Hanne Haydo hem aydın, hem yiğit ve hem de Süryani toplumu ve diğer topluluklar içinde saygın biriydi. 1915 Seyfo sürecinde Harput cezaevinde tutuklu olmanın acısını iliklerine kadar yaşıyordu. Ağabeyi Melke'nin Seyfo sırasında Beth-Sorino'daki tarihi direnişin askeri sorumlusu olması, bir nebze de olsa yüreğine su serpiyordu. Ancak devlet Seyfo'dan sonra yerli işbirlikçi Kürtleri devreye koyarak, Melke'yi kallesçe öldürttü.

İsa'nın torunu İ. Guyumciyan 1968-69 yıllarında Palu'ya gidip dedesinin kayıtlarını sorar. Konuşma sırasında orada bulunan memurlara dedesinin mal mülklerini dile getirince bizzat memurlar tarafından tehdit edilerek Palu'dan derhal ayrılması istenir. Ayrılmaması ve bu durumu kurcalaması halinde, başına gelecekleri düşünmesini söylerler! Bu tehditler üzerine İ. Guyumciyan sessiz sedasız Palu'dan ayrılır.

Ailenin geriye kalan fertleri 1970'li yıllarda o topraklarda kalma imkânları ortadan kalktığı için yurtdışına çıktılar. Ama bu mücadele diaspora alanında da siyasal, kültürel ve sosyal anlamda hâlâ devam ediyor ve bundan sonra da devam edecektir. Bu, bir halkın bitmeyen kimlik, onur ve yaşam kavgasıdır...

Bir asır sonra yeni Seyfo zihniyeti devrede

Guyumciyan ailesinin bu kısa hikayesi, Ortadoğu'da Hıristiyan halkların sürekli yaşadığı haksızlık, baskı ve zulmün tipik bir örneğidir.

Günümüzde de Türk devleti insan haklarını, demokrasiyi, kadın haklarını, eşitliği ve özgürlüğü savunan herkese zulüm uyguluyor... Soykırımcı zihniyetine karşı olan her şeyi yok etmeye çalışıyor. Bugün Afrin'e saldırmasının ana sebebi 1915 Soykırım zihniyetini hâkim kılmaktır. Türk devletinin zihniyeti ile zalim ağanın zihniyeti aynıdır... Biri kapitalist baskıcı,

diğeri feodal baskıcı zihniyettir.

Şimdi de Kürtler, Süryaniler, Ermeniler ve kadını, erkeği ve çocuğuyla tüm bölge halkları ve demokrasi güçleri yine 1915 Seyfo zihniyetiyle karşı karşıyadır.

O dönemle bu dönem arasında sadece aktörler, saldırı teknikleri ve nüfus sayısı değişti, zihniyetler aynı kaldı. O dönemde saldırıların hedefinde farklı renk olan yerli Hıristiyan halklar varken, bugün farklı renk olan demokrasi öncüsü onurlu Kürt halkı hedef alınmış durumda.

Bütün dünya genelinde, bazı zihniyetler toplumları birbirine yakınlaştırır, bazı zihniyetler toplumları boğuşturur, birbirine kırdırır. Toplumları boğuşturan zihniyetler kapitalizm, siyasal İslam, faşizm, ırkçılık, şovenizm, feodalizm ve gericiliktir. Yüz yıl önce, 1915'te, bu zihniyetle Anadolu ve Mezopotamya'nın yerli Hıristiyan halkları Seyfo/Soykırımdan geçirildi. Ulus devletle birlikte dünyaya damgasını vuran kapitalizm, çıkarları gereği Ortadoğu ve Orta Asya'da kendi yedeğinde geliştirdiği sistemlerle burada toplumsallığı gerilere itti. Yerel yöneticilerin hesabına gelen bu politikalar daha da derinleştirildi ve bugün bu bölgelerde gericilikten geçilmez oldu. İnsanlığa beşiklik etmiş bu toprakların yerli halklarının ortadan kaldırılmasının ardından geriye kalanlar cehalet ve sömürüye mahkum edildi ve bölgede farklı renkler solmaya, her yönüyle tek renk ortaya çıkmaya başladı... Son yıllarda emperyalizmin yedeğindeki İslamcı gericilik Ortadoğu'yu yakıp yıktı, bölgeyi ortaçağ karanlığına gömmeye çalıştı.

Buna karşılık ağır bedeller ödeyerek büyük bir direniş sergileyen Kürt halkının merkezinde olduğu ortak demokrasi mücadelesi, vahşi gericiliği durdurmayı ve bu korkunç karanlığı yırtmayı başararak insanlığa ilham kaynağı oldu. Bu sayede bölge halkları biraz nefes almaya başladı.

Türk devletinin Afrin'e yönelik saldırganlığının nedeni biraz da budur. Kendimize, topraklarımıza ve geleceğimize sahip çıkmak için Afrin'de gerçekleştirilmek istenen yeni Seyfo'ya karşı hep birlikte karşı durmak, örgütlenmek ve direnmek hepimiz için tarihi bir



görevdir.

Kaynak: artigercek.com